
İNGİLTERE'DE 1990 SONRASI BÖLGESELLEŞME POLİTİKALARI

Demokaan DEMİREL*

ÖZ

Bölge; coğrafi, sosyal, ekonomik ve siyasal niteliklere sahip belirli bir bütünlüğü simgelemektedir. Bölge aynı zamanda yönetsel kademelere ayrılabilen bir birimdir. Bölgeselleşme merkezîyetçilikten uzaklaşmak anlamındadır ve yerel- bölgesel birimlerin yönetsel açıdan güçlendirilmesini ifade etmektedir. Bölge Kalkınma Ajansları; bölgelerde sektörel ve genel kalkınmayı sağlayan yerli ve yabancı yatırımcılara çeşitli imkânlar sunan yapılar olarak tanımlanmaktadır. Ajanslar bölgesel ekonomik rekabeti geliştirmenin bir aracıdır. AB birlik üyesi ülkelerdeki bölgeleri daha cazip kılmak için bölge politikalarını teşvik etmektedir. Bu kapsamda İngiltere 1990'lerden itibaren bölgeselleşme politikaları izlemiştir. Bu çalışma İngiltere'de 1990 sonrası kurulan ve 2010'da kaldırılan bölge kalkınma ajanslarının yapısı ve işlevlerine odaklanmaktadır. Ajansların problemlerini ve bölgesel politikalara yönelik eleştirileri değerlendirmektedir. Ajansların başarısını etkileyen faktörler arasındaki etkileyen faktörler üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Kalkınma Ajansları, Yatırım ve Rekabet, İngiltere.

THE REGIONALISATION POLICIES after 1990s in THE UNITED KINGDOM

ABSTRACT

Region refers to a specific integrity has geographical, economic and political qualifications. Also, region is separable to the lower level administrative units. Regionalization means decentralization and it refers to the empowerment of the local and territorial units in an administrative aspect. Regional development agencies are defined as structures providing sectorial and overall development in the region, offering different facilities to the local and foreign investors. Agencies are a tool to improve regional economic competitiveness. The EU promotes regional policies to make more attractive regions in the union's member countries. In this context, the regionalization policy has been followed by the United Kingdom since the early 1990s. This study focuses on the structure and functions of the regional development agencies established after 1990s and abolished in 2010 in the United Kingdom. It evaluates the problems of the agencies and the criticisms directed at the regional policies. It describes that factors affect the success of the agencies.

Keywords: Region, Regionalization, Regional Development Agencies, Investment and Competition, the United Kingdom.

*Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

GİRİŞ

Dünyada hızla yaşanan küreselleşme sürecine paralel olarak bölgeselleşme akımı da yaygınlık kazanmaktadır. Bölgeselleşme konusu AB'nin gündeminde uzun süredir önemli bir yer tutmaktadır. Bölgeselleşme ile vatandaşların demokratik taleplerini kendilerine daha yakın seviyedeki bir yönetsel yapıya daha kolay bir biçimde iletebilecekleri varsayılmaktadır. Bölgesel yönetimlerin yerel idarelerle merkezi idare arasında aracı bir rol üstlenerek ekonomik ilerlemenin ve çevreyi gözeten gelişmelerin itici bir gücü olacağı düşünülmektedir. Bu düşüncenin sonucunda Avrupa'nın çoğu üniter ülkesinde bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması gündeme gelmiştir. Bölge kalkınma ajansları 1970'lere kadar var olduğu tüm AB ülkelerinde merkezi yönetimin inisiyatifinde yukarıdan aşağıya doğru şekillenen yapılar iken, 1980'lerde bölgesel aktörlerinde önemli roller aldığı yapılar olarak bütün AB ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır (Halkier, 1998: 15). Özellikle 1990 sonrasında kalkınma ajanslarının kurulmasındaki temel neden AB'nin yürüttüğü bölgeler arasındaki farklılıkların azaltılarak ekonomik ve sosyal uyumun artırılmasına yönelik politikalarıdır.

Bu çalışma öncelikle bölge, bölgeselleşme ve bölge kalkınma ajansları kavramlarını tanımlayarak İngiltere'de bölge kalkınma ajanslarının gelişimini ve yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ardından İngiliz kalkınma ajanslarından çeşitli örnekler verilerek, kalkınma ajanslarının karşılaştığı problemler ve ajanslara yönelik eleştiriler değerlendirilmektedir. Bu eleştiriler doğrultusunda kalkınma ajanslarının kaldırılma süreci de ele alınmaktadır.

1. Bölge, Bölgeselleşme ve Bölge Kalkınma Ajansları

Bölge, kavramsal açıdan 19. yy sonlarında ortaya çıkmış olan bölgesel plânlama ve mekân düzenlemenin sosyal ve ekonomik bakımdan birbirine bağlı mekânların tespit edilmesiyle mümkün olabileceğini savunan bir yaklaşımın ürünüdür (Probst, 1994: 131). Buna göre; birimsel olarak kendi içinde belirli bir bütünlüğe sahip coğrafi, sosyal, ekonomik ve siyasi nitelikleri bulunan ve daha alt kademelere ayrıştırılabilen alanlara bölge denmektedir (Nalbant, 1997: 40). Bu anlamda birden fazla ilin veya yerel yönetimin bir araya gelerek oluşturdukları ülkenin alt bölüm ve bütünlüklerini tasvir eder (Özer, 2008: 41). Genellikle bölge bir ülkenin tümünden küçük, kentten ise büyük bir mekân parçası olarak algılanmaktadır (Keleş ve Mengi, 2013: 51).

Bölge işlevsel olarak çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilir (Mengi, 1998: 48):

1- Plânlama Bölgeleri: Kimi programların uygulanması gibi belli amaçlarla oluşturulan bölgelerdir.

2- Sınır Ötesi Bölgeler: Sınır ötesi işbirlikleri sonucu oluşan bölgelerdir.

3- Bağımsız Bölgeler: Anayasalarca bağımsızlığı güvence altına alınmış bölgelerdir.

4- Türdeş Bölgeler: Dağlık bölgeler, tarım bölgeleri gibi ortak özelliklere sahip bölgelerdir.

5- Kutuplaşmış Bölgeler: Bu tür bölgelerin temel niteliğini merkezi düzeyle çevresi ve alt düzeyler arasındaki bağımlılık oluşturmaktadır.

6- Yönetim Bölgeleri: Yerel yönetimler grubunda yer alan kamu tüzel kişilikleridir.

Bölgeselleşme, âdem-i merkezileşme yönünde merkezi yönetim karşısında yerel ve bölgesel birimlerin yönetsel açıdan güçlendirilmesini anlatan bir kavramdır (Mengi, 1998: 45; Özer, 2008: 43). Bölgeselleşmede dikkat çeken özellik yatırımların yapılmasında ve mali yardımların sağlanmasında bölge etmeninin hesaba katılmasını öngören siyasal bir sürecin varlığıdır (Keleş ve Mengi, 2013: 28). Bölgeselleşme politikalarının izlenmesindeki ana neden bir ülke içindeki bölgeler arasında mevcut olan ekonomik farklılıklardır. Merkezi devleti daha etkin kılma düşüncesi ve ülke içindeki azınlıkların sosyo-kültürel bakımdan kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri amacıyla da

bölgeselleşme politikaları izlenebilmektedir (Nalbant, 1997: 41). Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) ise; bir coğrafi alanda bulunan iç potansiyeli geliştirmek amacıyla sektörel ve genel kalkınmanın önündeki problemlerin tespit edilmesi, bunların çözümüne yönelik programlar hazırlanması ve projelerin desteklenmesi amacıyla faaliyet gösteren yapılar olarak tanımlanmaktadır (EURADA, 1999: 16). BKA merkezîyetçi bir anlayışın terk edilmesi ve bölgelerin yerli ve yabancı özel yatırımcılara en iyi koşullar altında çalışma olanağı sunması için bölgeler arası rekabeti sağlamanın bir aracıdır (Demirci, 2005: 183). BKA'ların ekonomik açıdan dayandığı kuramsal yaklaşımın temelinde fordizmden postfordizme geçiş bulunmaktadır. Kitlesel üretimden esnek üretime geçiş olarak ifade edilen bu süreç, öz kaynak ve yerel girişimciliğin öne çıktığı küçük ve orta boy işletmeler etrafında şekillenmektedir (Dura, 2007: 143). BKA'ların örgütsel bakımdan kısmi özerk yapıları vardır ve buna karşılık politik otoriteyi temsil ederler. Her birinde genellikle hükümet tarafından atanan ve ajansın kurulmasına katkıda bulunan kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Genellikle mali haklar ve ücret açısından kendi kuruluş kanunlarına tabidirler. Bütçeleri genel bütçeden ve özel fonlardan finanse edilmektedir (Demirci, 2005: 186-189).

Günümüzde belli bir coğrafi bölgenin sorunlarının derinlemesine anlaşılması, daha somut ve operasyonel kalkınma programlarının oluşturulması, bir bölgedeki ekonomik, sosyal ve politik yapılarla daha verimli çalışma olanağının sağlanması bakımlarından BKA'ların önemi gittikçe artmıştır (EURADA, 1999: 16). BKA'lar bölgesel ekonomik stratejilerin gelişmelerin geliştirilmesi, sosyal, fiziksel ve ekonomik yenilenmenin sağlanması, içsel yatırımların kolaylaştırılması, kırsal kesimde iktisadi kalkınmanın sağlanması, bölgenin genel olarak bilgi ve beceri yapısının iyileştirilmesi gibi pek çok fonksiyonu yerine getirmektedir (Dyson ve diğerleri, 1998: 7-8; Roberts ve Lloyd, 2000: 76).

BKA'lar kurucuları bakımından sınıflandırılabilir. Buna göre; merkezi hükümet tarafından kurulan BKA'lar finansal kaynaklara ulaşmak bakımından daha avantajlıdır. Ancak bunlar hükümet tarafından belirlenen kısa dönemli hedeflere yönelik olarak çalışırlar. Yerel yönetimler içinde kurulan BKA'lar yerel durum ve sorunlara çok daha iyi teşhis koyabilmektedir. Yerel ve bölgesel yönetimler tarafından kurulan BKA'lar fonksiyonel açıdan daha avantajlıdır, karar alırken ve uygularken diğer bölgesel idari yapılara karşı daha az sorumludur. Kamu ve özel ortaklıkları ile kurulmuş BKA'lar ise gerek metodolojik olarak gerekse hedefleri açısından kamunun ve özel sektörün ihtiyaçlarını göz önünde tutan ekonomik, politik ve sosyal açıdan en uygun yapılardır. Bu tür BKA'lar kademeli bir yapı yerine eşitler arası ilişkilere dayalı bir karar verme süreciyle birlikte bölgesel kalkınma politikalarını şekillendirmektedir (EURADA, 1999: 18). BKA'lar yerine getirdikleri faaliyetler açısından zayıf ve kuvvetli ajanslar olarak ikiye ayrılmaktadır. Zayıf ajanslar bölgeye dışardan yatırım çekme amacını taşıırken; kuvvetli ajanslar bölgesel ekonomi ve iş hayatının gelişmesi, istihdamın artırılması, bölgesel yardım hibelerinin verilmesi, teknoloji transferlerinin kolaylaştırılması gibi pek çok fonksiyonu bir arada yürütmektedir (Demirci, 2005: 186-187).

BKA'ların başarılı olabilmesi pek çok değişkene bağlıdır. Finansal kaynakların varlığı, planlama, uygulama ve yönetim aşamalarında BKA'ların etkinliğini belirlemektedir. Nitelik ve nicelik bakımından yeterli personelin varlığının, kalkınmaya yönelik önceliklerinin belirlenmesinin, BKA'ların yerel iş dünyasının desteğini alarak yerel girişimcilerle olan bağlarının güçlendirilmesinin ve birtakım ortak hedefler doğrultusunda bölgesel ekonominin motoru olabilecek sektörlerde çalışmalar yapmalarının ajansların genel olarak başarılarını arttıracacağı düşünülmektedir (Kayasü ve diğerleri, 2003: 14).

2.İngiltere’de 1990 Sonrası Bölge Kalkınma Ajanslarının Gelişimi

İngiltere’de bölgesel kalkınma aracı olarak BKA’ların uygulanması 1960’lı yılların başına dayanmaktadır. İlk olarak 1965 yılında İskoçya ve Adalar Kalkınma Kurulu ve daha sonra Orta Galler Kalkınma Şirketi kurulmuştur. 1976 yılında İskoç Kalkınma Ajansı, 1977 yılında ise Kırsal Galler Kalkınma Kurulu oluşturulmuştur. Bu birimler hükümet programları çerçevesinde projeler yürütmüşler ve sınırlı alanlarda kendi karar verme yetkilerine sahip olmuşlardır (Hughes, 1988: 616-617). 1990’lara gelindiğinde bölgeselleşme politikalarında bölgelerarasında eşitsizliklere çözüm arayışı olarak aşağıdan yukarı gelişen ve kökleri 1960’lara dayanan bölgeselleşme hareketleri ile bölge odaklı ve bölgelerarası rekabet ilkelerine dayalı AB politikalarının tetiklediği bölgeselleşme uygulamaları etkili olmaya başlamıştır. AB istikrarlı bir biçimde belirlediği siyasalar doğrultusunda birlik üyesi ülkelerin bölge politikalarını yönlendirmektedir. Örneğin; Avrupa Konseyi yerel yönetimleri özerk kılmayı, siyasal ve yönetsel yapılarını güçlendirmeyi, ülkelerin yerel yönetimleri ve bölge yönetimleri arasındaki ilişkileri arttırmayı ve bölgesel kimliklerini geliştirmeyi temel politika seçenekleri olarak ortaya koymuştur (Keleş, 1998: 23). 1994 yılında kurulan Bölgesel ve Yerel Yönetimler Kongresinin amacı Avrupa’da yerel yönetimlerin daha çok söz sahibi olabilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir. Konsey’in politika transfer belgelerinden Avrupa Bölgesel Özerklik Şartı’nda bölge örgütlenmesi yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasında kendi örgütlenmesini tek başına yapabilecek bir örgüt tanımlanmaktadır (Avrupa Bölgesel Özerklik Şartı, 2014). Bölge örgütlenmelerini teşvik etmek amacıyla Bölgeler Komitesi’ne yerinden yönetimi ve bölgeselleşmeyi güçlendirmek, yerel ve bölgesel güçlerin karar süreçlerine daha çok katılımlarını sağlamak görevi verilmiştir. Avrupa Parlamentosu da 1996 yılında düzenlenmiş olduğu toplantının sonuç bildirgesinde federalizm, bölgecilik ve yerellik ilkelerinin güçlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur (Keleş, 1999: 26-44). Bu politikalarla sermayenin Avrupa çapındaki akışkanlığını sağlamanın yanı sıra bölgeselleşme aracılığıyla merkezîyetçiliği dengelemek amaçlanmaktadır (Keleş ve Mengi, 2013: 55). Bu çerçevede İngiltere 1991’de AB’nin İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasını (NUTS) kabul ederek 8 Standart İstatistik Bölgesi kurmuştur. Nisan 1994’te Standart İstatistik Bölgelerinde Sanayi ve Ticaret, Çevre ve Ulaştırma, Eğitim ve Çalışma Bakanlıklarının bölgesel düzeydeki çeşitli birimlerinin birleştirilmesiyle 9 Bölge İdaresi kurulmuştur. Bölge idareleri her biri kıdemli bir kamu yöneticisi olan Bölgesel Müdür tarafından yönetilen dokuz bölgesel ofisi kapsamaktadır ve bunlar kurulduklarından itibaren fon aktarılmasına daha çok ya da daha az uygun yöreleri içine alan bölgelerde AB yapısız fonlarının bölgesel düzeyde yönetiminden sorumludurlar (Karasu, 2005: 202; Harding, 2006: 141). Bölge İdareleri çeşitli bakanlıkların bölge düzeyindeki hizmetlerini örgütlemekte, hükümetin etkili politika geliştirmesine yönelik olarak bölgesel ve kentsel politikaların plânlamasını ve eşgüdümlemesini sağlamaktadır. Ayrıca bu idareler işletme plânlarında belirlenen hedefler açısından bölge kalkınma ajanslarını değerlendirerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na sürekli olarak rapor sunmaktadır (Kaya, 2007: 133-135).

1997’de iktidara gelen İşçi Partisi yerinden yönetim uygulamalarını destekleyerek siyasi amaçlı bölgeselleşme uygulamaları gerçekleştirmiş, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’da özel bölgesel yapılar oluşturmuştur. İşçi Partisi’nin izlediği bir diğer politika ekonomik amaçlı bölgeselleşmedir. Hükümet bölgelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerini arttırma, bölgeler arası eşitsizlikleri azaltma ve sürdürülebilir kalkınma gibi amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak Bölge Kalkınma Ajansları Yasası’nı çıkartmıştır. Yasayla İngiltere’de 8 Bölge Kalkınma Ajansı ve bu bölgelerin her birinde Bölge Kurulları kurulmuştur. Bölge kurulları kalkınma ajanslarına bölgesel ekonomik stratejileri hazırlama sürecinde danışmanlık yapmak, bölgesel mekân stratejileri oluşturmak, konut stratejileri geliştirmek ve bunlara uygun çözüm önerilerini duyurmaktan sorumlu kılınmıştır. Kurul üyelerinin en çok %70’i yerel otoritelerden en az %30’u bölgesel paydaşlardan oluşmaktadır. İngiltere Bölgeler Ağı tüm bölge

kurullarının bağılı olduğu üst kuruluştur. İngiltere'de dokuzuncu bölge kalkınma ajansı olan Londra Kalkınma Ajansı ise Londra Anakent Belediyesi'nin yeniden oluşturulmasıyla Temmuz 2000'de kurulmuştur ve tüm bölge kalkınma ajanslarının sınırları büyük ölçüde bölge idareleri ile birebir örtüşecek biçimde düzenlenmiştir (Bache, 2008: 156-160).

Kuruluş Kanunu'na göre bakanlık dışı kamu kurumları olarak oluşturulan özerk örgüt statüsündeki kalkınma ajansları; ekonomik kalkınmanın artırılması yatırım, rekabet ve işletme etkinliğinin sağlanması, istihdam olanaklarının genişletilmesi, çalışanların iş becerilerinin geliştirilmesi ve ülke genelinde dengeli kalkınmanın sağlanması gibi çeşitli amaçlara sahiptir (Dyson ve diğerleri, 1998: 7). Ajansların teşkilat yapısındaki en önemli organ 8-15 kişiden oluşan yönetim kuruluudur. Kurul üyeleri başkan dâhil atamaların belediye başkanı tarafından yapıldığı Londra Kalkınma Ajansı haricinde merkezi devlet bakanlarınca atanmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri yerel yönetimlerden, bölgesel kamu örgütleri ve çıkar kümelerinden (Ticaret odaları, işçi ve işveren temsilcileri, gönüllü kuruluşlar vb.) gelen kıdemli paydaşlardan oluşmaktadır. Kurul üyeliklerine atamalar üç yıllığına gerçekleşmektedir. Ajansların günlük işleyişi ile ilgili işlerinden sorumlu bir başkanı da bulunmaktadır. Başkan ilgili bakan tarafından atanmaktadır. Ajansların ana görevi; 5-10 yıllık bölgesel ekonomik stratejilerin hazırlanması ve bölgelerdeki kırsal alanların özelliklerini de içeren ajanslar tarafından dikkate alınması gereken yasal rehberlerin hazırlanması olarak belirlenmiştir. Ayrıca ajanslar doğrudan bakan ve Parlamento'ya hesap vermekle yükümlü kılınmışlardır (Allen, 2002: 13-14; Aslan, 2010: 193-204). Ajanslardan sorumlu bakanlıklar önceleri Çevre ve Ulaştırma Bakanlıkları iken 2001 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2007'de ise İş, Girişim ve Düzenleyici Reform Bakanlığı sorumlu bakanlık haline gelmiştir (Kontoğlu, 2008: 139). İngiliz bölge kalkınma ajansları merkezi hükümet tarafından finanse edilmektedir. Ajansların finansman kaynakları 2002'de çıkarılan ve Tek Çanak olarak da adlandırılan tek programla düzenlenmiştir. Böylece ayrı ayrı bakanlıklardan sağlanan fonlar tek bir çatı altına alınmıştır (Çakmak, 2006: 123).

İngiltere'de bölgeselleşme konusundaki gelişmeler 14 Mayıs 2002 tarihli Bölgeniz, Seçiminiz: İngiltere'nin Bölgelerinin Yeniden Canlandırılması başlıklı Beyaz Kitap ile yeni bir döneme girmiştir. Bu Beyaz Kitap yapılacak bir referanduma evet oyu verecek bölgelerde doğrudan seçilen bir bölgesel meclis oluşturulmasına olanak tanımıştır (Tomaney ve Mawson, 2002). Bunun sonucunda hükümet 2003 yılında Seçimli Bölge Meclisleri Yasası'nı çıkartarak İngiltere'yi 8 ayrı bölgeye ayırmış, Londra'da ayrı bir bölge sayıldığı için bu sayı 9'a çıkmıştır. Seçimli Bölge Meclislerinin oluşturulduğu bölgelerde il meclislerinin kaldırılması, bu birimlerin yetki ve sorumluluklarının bölge meclislerine devredilmesi öngörülmüştür. Yasa ile birlikte bölge kalkınma ajansları artık ilgili bakanlık ve parlamento yerine seçimli bölge meclisine karşı sorumlu kılınmıştır (Karasu, 2005: 218-219). Bölgeselleşme konusunda atılan önemli adımlardan biri de 2006'da Topluluk ve Yerel Yönetimler isimli bir bakanlığın kurulmasıdır. Bu bakanlık bölgesel politikalarından dolayı sorumlu kılınmıştır ve mevcut bölgelerde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı hedeflemektedir. Bölgesel farklılıkların azaltılmasının ve bölgelerin kalkındırılmasının sorunlara en yakın düzeyde çözümler üretmek için gerçekleştirilebileceği ilkesiyle hareket etmektedir (Gönül, 2007: 56).

3. İngiliz Kalkınma Ajanslarından Örnekler

Bu kısımda İngiltere'deki belli başlı kalkınma ajanslarının faaliyetleri incelenmekte, ajansların karşılaştığı problemler ve sisteme yöneltilen eleştiriler doğrultusunda kalkınma ajanslarının tasfiyesi ele alınmaktadır.

3.1. Londra Kalkınma Ajansı

Londra Kalkınma Ajansı'nın temeli 1998 yılında kabul edilen Bölge Kalkınma Ajansları ile 1999 yılında yasalanan Büyük Londra Otoritesi Yasası'na dayanmaktadır. Büyük Londra Otoritesi Londra'nın tamamından sorumlu yerel bir hükümettir ve seçilmiş bir belediye başkanı ile meclisten oluşmaktadır. Ajans, diğer bölge kalkınma ajanslarından farklı olarak doğrudan merkezi hükümete değil; Londra Belediye Başkanı'na karşı sorumlu kılınmıştır (Kayasü ve diğerleri, 2003: 44-45).

Ajansın faaliyetleri şu şekilde belirlenmiştir (www.lda.gov.uk):

1-Mekân ve Altyapı Faaliyetleri: Ajans sağlıklı, sürdürülebilir bir kalkınma süreci sağlamak ve yüksek kaliteli ürünler elde edebilmek amacıyla mekânlara ve altyapıya yönelik çeşitli yatırımlar yapmaktadır.

2- İnsan Kaynaklarına Yatırım Faaliyetleri: Ajans, nitelikli bir işgücü yaratmak ve istihdamın önündeki engelleri ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli programlar yürütmekte veya bu programlara yatırım yapmaktadır.

3- İşletme Teşvik Faaliyetleri: Ajans, Londra'yı ana ticaret merkezlerinden biri yapmak, girişimleri teşvik etmek, işletmelerin gelişmesini ve rekabet edebilirliğini arttırmak amacıyla çeşitli girişimlere yatırımlar yapmaktadır. Bu kapsamdaki Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı bilhassa küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet gücünü teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

4- Londra'nın Tanıtım Faaliyetleri: Ajans; Londra'yı önemli bir turizm, eğitim ve yatırım merkezi yapmak amacıyla pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine yatırım yapmaktadır.

3.2. Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı

Ajans yeni kurumsal ve ticari büyümeyi teşvik ederek kalıcı bir verimlilik artışı ile sürdürülebilir refahın oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bunun için sadece işletmelere değil; bireylere de becerilerini geliştirmeleri konusunda çeşitli teşvikler vermektedir. Bireylerin becerilerini geliştirmenin kalkınma, verimlilik ve istihdam bakımından olumlu sonuçlar yaratacağı düşünülmektedir (SWRA, www.southwestra.org.uk). Ajans AB fonlarını ve kredilerini daha yakından takip edebilmek ve AB ile ilişkilerini sıkı tutmak için Brüksel'de bir ofis açmış, bölgedeki yatırımcıların AB'deki diğer iş çevreleriyle işbirliğini güçlendirmek amacıyla Güney Batı Avrupa ve Uluslararası Vizyon Grubu adlı bir platform oluşturmuştur (Özen, 2005: 12).

3.3 . Güneydoğu İngiltere Kalkınma Ajansı

Ajans İngiltere ekonomisinin itici gücü olma özelliğini taşımaktadır ve yerel yönetimler, devlet kurumları, gönüllü sektörle birlikte işbirliği içinde bölgesel ekonomik stratejileri belirlemektedir. Bunun yanı sıra bölgedeki ekonomik faaliyetleri arttırmak için işletme yatırımları ile AR-GE yatırımlarına yönelik iş hibe programları uygulamaktadır. Ajans AB'nin daha az zengin bölgelerinde ekonomik kalkınmayı teşvik etmek amacıyla 1975 yılında oluşturulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'ndan 15,2 milyon sterlin almıştır ve programdan toplam 30 milyon sterlin üzerinde bir değer sağlamıştır (SEEDA, www.seeda.co.uk).

3.4. Kuzey Batı Kalkınma Ajansı

İngiltere'nin Kuzey Batı bölgesi uluslararası düzeyde tanınan, dinamik ve kültürel bir bölgedir. 7 milyon nüfusu ve 252000 işletmesiyle gelişen bir ekonomiye sahiptir. Bölgedeki ajans işletmelere ekonomik kriz ve finansal sıkıntılarla karşılaştıkları durumlara ilişkin danışmanlık ve mali destek hizmeti vermektedir. KOBİ'lerin

karşılaştıkları sermaye açığının önlenmesi için küçük krediler şeklinde fon sağlayarak gereken yatırımı yapmaktadır. İşgücü piyasasının geliştirilmesi için ise piyasalara dönük yardımların artırılması, işgücüne eğitim verilmesi, sürdürülebilir bir büyüme ve verimlilik artışı gibi hedefler üzerinde durmaktadır. Ajansın uyguladığı bölgesel ekonomik strateji politikalarından en önemlisi İşletme, İnovasyon ve Becerilerle ilgilidir. Bu strateji dokuz İngiliz bölgesinde tüm bakanlıkların taşra birimleri tarafından da temsil edilmektedir (NWDA, www.nwda.co.uk).

3.5. Kuzeydoğu Kalkınma Ajansı

Kuzeydoğu Kalkınma Ajansı, İngiltere'nin Kuzeydoğu bölgesinde istihdam, refah ve yaşam kalitesini arttırmak amacıyla kurulmuştur. Ajans; girişimcilik, iş yatırımları, yenilik ve bilim programlarıyla kalkınmayı hedeflemektedir. Bu amaçla bölgenin güçlü ve zayıf yönleri araştırılarak bölgesel önceliklerin saptanması, refahın artırılması için kamu, özel sektör ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde olunmasının gerekliliği savunulmaktadır (NEA, www.onenorth.east.co.uk).

İngiltere'de kalkınma ajansı sistemi bazı problemlerle karşılaşmıştır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (DPT, 2008: 83): Sermaye ve fabrika yatırımlarının düşüklüğü, orta düzeyde yeteneklerde, hayat boyu öğrenmede ve iş yerinde yeteneklerden faydalanma konusunda zayıflık, en uygun uygulamayı belirlemede ve uygulamadaki zorluklar, iş dünyası ve üniversiteler arası işbirliğinin zayıflığı, ulaşım ve diğer kamu altyapı yatırımlarının yetersizliği, ürün ve süreç geliştirmeye yeterince odaklanılmaması, sektörler arasındaki küresel rekabete açıklıktaki farklar.

Bunların yanı sıra bölge kalkınma ajansı sisteminin işleyişi genel olarak eleştirilere maruz kalmıştır. Her şeyden önce kalkınma ajansları üzerindeki parlamentonun denetim komisyonlarının ve merkezi hükümetin sıkı denetimi nedeniyle yerel yönetimlerin yetkilerinin merkezi hükümete bağlı kurumlara aktarıldığı belirtilmektedir (Morgan, 2002: 804-806). Kalkınma ajanslarıyla bölgesel bürokrasinin artacağı, parçalı hale gelen bölgesel faaliyetler arasında eşgüdüm ve denetim sorunlarının baş göstereceği ve bu tür bir idari yapılanmanın yeni bölgesel elitler oluşturarak federalizme doğru bir kayış anlamına geleceği düşünülmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin önemli bir bölümünün sermaye kesimi-iş dünyasının temsilcilerinden oluşması ajansların bölgeyi bir bütün olarak temsil etme misyonunu tartışılır hale getirmektedir. Siyasal bir sorumluluğu bulunmayan, önemli bir karar alma gücüne ve haktan toplanan vergileri kullanma yetkisine sahip bulunan ajansların halk tarafından doğrudan denetlenemiyor olması da eleştirilmektedir. Ayrıca kalkınma ajanslarının kuruluş amaçlarından biri olan bölgeler arası dengesizliklerin azaltılması gerçekleştirilememiştir (Karasu, 2005: 226-231). Bu eleştiriler sonrasında 2010 yılında göreve başlayan koalisyon hükümeti döneminde bölgeselleşme politikaları terk edilmiştir. Bölge kalkınma ajanslarının Haziran 2010'da başlayan tasfiye süreci Haziran 2012'de tamamlanmıştır. Ajansların görev, yetki ve sorumlulukları kısmen il meclislerine, esasen ise il düzeyinde faaliyet göstermek üzere kurulan ve piyasa tipi bir yapılanma olan Yerel Girişim Ortaklıklarına devredilmiştir. Böylece İngiltere'de ülkenin tümünü kapsayan bölgesel düzeyde standart bir örgüt kalmamıştır (Karasu, 2013: 253).

SONUÇ

Bölge, birden fazla il ve yerel yönetim biriminin bir araya gelerek oluşturdukları, alt kademelere ayrıştırılabilen alanları ifade etmektedir. Bölgeselleşme merkezîyetçi bir yönetimden uzaklaşılması anlamında yerel ve bölgesel birimlere yönelik yetki ve kaynak transferi anlamına gelmektedir. Bölge kalkınma ajansları ise ekonomik ve toplumsal açıdan birbirinden farklılık arz eden bölgelerin sosyo-ekonomik gelişimini amaçlayan bir yönetim basamağıdır. Ajanslar, iç dinamiklere dayalı ekonomik büyümeyi desteklemenin, yurtdışından sermaye transferinin, mevcut girişimlerin rekabetçi

gücünü arttırmanın, yerel ve bölgesel birimlere yenilikçilik konusunda hizmet sağlamanın bir aracı olarak görülmektedir. AB'de bu doğrultuda bölgelerin ekonomik açıdan cazip kılınarak rekabet gücünün arttırılması yönünde bir strateji benimsemiş, ortaya koyduğu siyasalarla yerel kalkınma anlayışını bölgeler arasındaki rekabet ve girişimciliğin teşvikiyle özdeşleştirmiştir.

Bu kapsamda İngiltere 1960'lardan itibaren izlediği bölgeselleşme politikalarını AB'nin Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'ndan sağladığı önemli mali kaynaklarla birlikte siyasal yerelleşme uygulamalarına dayandırmıştır. 1991'de AB'nin İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasını kabul etmiş, 1994'te Bölge İdarelerini kurmuştur. İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle ekonomik amaçlı bölgeselleşme politikalarını teşvik etmek amacıyla 1998'de çıkarılan Bölge Kalkınma Ajansları Yasası 8 bölge kalkınma ajansı ile bu bölgelerin her birinde Bölge Kurullarının teşkili sağlanmıştır. Londra Kalkınma Ajansı ise Temmuz 2000'de oluşturulmuştur. 2003 yılında Seçimli Bölge Meclislerinin çıkarılması ile bölgeselleşme hareketi yeni bir ivme kazanmıştır. Seçimli bölge meclislerinin oluşturulduğu bölgelerde il meclislerinin kaldırılması, bu birimlerin yetki ve sorumluluklarının bölge kalkınma ajanslarına devredilmesi öngörülmüştür. 2006 yılında oluşturulan Topluluk ve Yerel Yönetimler Bakanlığı bölgeselleşmenin başarılı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için hizmetlerin sunumunda vatandaşla yakınlık ölçütünü esas almıştır.

İngiliz kalkınma ajansları bölgesel açıdan ekonomik verimliliği sağlamak, istihdamı arttırmak, girişimciliği teşvik etmek, kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü sektör arasında ortaklıklar kurmak suretiyle bölgesel ekonomik stratejiler saptamak amaçlarına odaklanmıştır. Bu kapsamda bölgesel alanda kamu sektörünün mevcut yatırım koşullarını iyileştirmesiyle birlikte yerel girişimler aracılığıyla bölgesel kalkınmanın gerçekleşeceği ileri sürülmüştür. Ancak ajanslar sermaye ve fabrika yatırımlarının düşüklüğü, iş dünyası ve üniversiteler arası zayıf işbirliği, girişimcilere yeterince destek verilmemesi gibi problemlerle karşı karşıya kalmışlardır. Ayrıca bölgesel açıdan bürokrasiyi arttırarak sunulan hizmetlerin denetimini güçleştirdikleri, ulusal vergilerden kaynak almalarına rağmen siyasi açıdan herhangi bir sorumluluk taşımamaları, işlevleri, bütçeleri, personeli ve organları üzerindeki merkezi yönetimin etkisi ve bölgeler arası eşitsizlikleri gidermekte başarısızlıkları nedeniyle eleştirilmişlerdir. 2010 yılında kurulan koalisyon hükümeti bu eleştirileri dikkate alarak yerel yönetimlere yönelik bir müdahale aracı olarak yerel özerkliği zedelediğine inandığı bölge kalkınma ajanslarını tasfiye etmiştir.

KAYNAKÇA

- Aslan, Özlem (2010). "Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü ve Etkileri: İngiltere Örneği", Birol Akgül ve Nispet Uzay (edt.), Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri: Kalkınma Ajansları, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Allen, Grahame (2002). "Regional Development Agencies (RDA)", House of Commons Library Research Paper, 02/50.
- Bache, Ian (2008). "İngiltere'de Bölgesel Kalkınma Kurumlarının Meşruiyeti", Bölgesel Kalkınma Ajansları, İPM, İstanbul, ss.152-188.
- Çakmak, Erol (2006). Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları Ankara: İmaj Yayınevi.
- Demirci, Aytül Güneşer (2005). "Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları", Menaf Turan (der.), Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?, Ankara: Paragraf Yayınevi, ss.181-196.
- Dura, Yahya Can (2007). "Dünya Uygulamaları Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Yapısal Analizi", Türk İdare Dergisi, Sayı: 455, ss.141-171.
- Dyson, Jane, Edward Wood and Christopher Barclay (1998). "Regional Development Agencies Bill", Bill 100 of 1997/98, House of Commons Library, Research Paper, 98/07.
- DPT (2008). Dokuzuncu Kalkınma Plânı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Gönül, Dilcu (2007). Bölge Planlama Politikaları ve Bir Araç Olarak Kalkınma Ajansları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Halkier, Henrik, M. Danson and C. Damborg (1998). Regional Development Agencies in Europe: An Introduction and Framework for Analysis, Henrik Halkier, Mike Danson, Charlotte Lamborg (eds.), Regional Development Agencies in Europe, London: Jessica Kingsley Publishers, pp.13-25.
- Harding, Richard (2006), "İngiltere ve Romanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri", Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı (TEPAV), ss.137-160.
- Hughes, James (1998). "The Role of Development Agencies in Regional Policy: An Academic and Practitioner Approach", Urban Studies, Vol.35, No.4, pp.615-626.
- Kayasü, Serap ve diğerleri (2003). Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Arttırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Kaya, Kılıç (2007). Bölgesel Kalkınmada Yeni Bir Model: Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasu, Koray (2005). "İngiltere'de Bölge Kalkınma Ajansları", Menaf Turan (der.), Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir? Ankara: Paragraf Yayınevi, ss.197.238.
- Karasu, Koray (2013), "İngiltere'de Kamu Yönetimi", (Haz. Koray Karasu), Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, Ankara: İmge Kitabevi, ss.145-293.
- Keleş, Ruşen (1998). "Bölge Gerçeği ve Avrupa", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, ss.3-10.
- Keleş, Ruşen (1999). Avrupa'nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler, Ankara: Türk Belediyecilik Derneği.
- Keleş, Ruşen ve Ayşegül Mengi (2013), Avrupa Birliği'nin Bölge Politikaları, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kontoğlu, Özer (2008). "Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İngiltere Örneği", Türk İdare Dergisi, Sayı: 461, ss.135-145.
- Morgan, Kevin (2002). "The English Question: Regional Perspective on a Fractured Nation", Regional Studies, V.36, N.7, pp.797-810.

- Mengi, Ayşegül (1998), Avrupa Birliği'nde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler, Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Nalbant, Atilla (1997). Üniter Devlet, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özer, Mehmet Akif (2008). "Değişen Dengeler Karşısında Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği", Türk İdare Dergisi, Sayı: 460, ss.39-56.
- Özen, Pınar (2005). Bölge Kalkınma Ajansları, TEPAV.
- Probst, Klemens (1994). Regionale Selbstverwaltung Die bayerische Bezirke als Modell für ein bürgernahes Europa, München: Verlag v. Florenz.
- Roberts, Peter W. and Greg Lloyd (2000). "Regional Development Agencies in England: New Strategic Regional Planning Issues?" Vol.34, I.1, pp.75-79.
- Tomaney, John and John Mawson (2002). England: The State of the Regions, Bristol: Policy Press.
- İnternet Kaynakları:
- Avrupa Bölgesel Özerklik Şartı, (<http://www.yerelnet.org.tr/uluslararası/avrupakonseyanlasma2.php>) (8.6.2014).
- EURADA (1999). Creation, Development and Management of RDAS: Does It Have To Be So Difficult? (<http://www.eurada.org>) (8.6.2014).
- London Development Agency, "Our Purpose and Priorities", (<http://www.lda.gov.uk/server.php?show=ConWebDoc.2046>) (10.7.2009).
- North West Development Agency, (<http://www.nwda.co.uk/about-us.aspx>) (10.7.2009).
- North East Development Agency, (<http://www.onenortheast.co.uk/page/index.cfm>) (10.7.2009).
- South West England Regional Development Agency, (<http://www.southwestrda.org.uk/what-we-do/index.shtm>) (10.7.2009).
- South East England Regional Development Agency, (<http://www.seeda.co.uk/About-SEEDA>) (10.7.2009).